

LA REVISTA

QUADERNS DE PUBLICACIÓ QUINZENAL

ANY VI — NÚM. CXIX — SEPTEMBRE I — 1920

L'espera del tabac

Serpents de mandra, les fredes i ondulants cues fan la vetlla, els dies de «saca», guaitant si arriba la pròvida repartidora del tabac oficial.

Amics: en desfilars al davant de les fileres emperesides, passeu revista. *Ecce populus*. El poble, que fa parada: aquí el teniu. Exhibeix sos ideals, son temperament, ses inquietuds i amors.

Però gireu la testa si us escandalitza la nuditat. Perquè veureu, nus, tal com són, els homes. Per sobre la vestimenta mostren nua, de pèl a pèl, l'ànima. Es el poble nu, i sense cenyidor.

No heu mirat els ulls de la gent que espera tabac? Ensenyen tot ço que porten dintre.

Oh, els qui adulen les masses! Les masses són això. Un a un podeu analitzar-ne els components. Lliçó de coses insuperable. Gràfic de relleu corpori. Aquí hi ha les masses, en qualitat i en quantitat. Podeu fer-ne el cens, la fotografia i la pel·lícula.

(Ull, però. Bèstia naturalment grisa, aquí és el camaleó que pren la color de les coses properes. Alerta! La guàrdia roja, que pot mobilitzar-se qualsevol dia, podeu des d'ara revistar-la, afilerada, batalló per batalló, a les cues dels diferents estancs.)

Cues tràgiques i doloroses del pa i del carbó. La d'ara és la cua del tedi. Entretenen el temps, a fi i efecte de poder-lo matar més tard.

Per a aquesta gent, el tabac té més valor que les hores. Per a aquesta gent, el fumar és alguna cosa: la vida no és res.

No hi ha per a ells crisi de producció, crisi moral, ni crisi de família i de llar i d'educació, i social i de pobles i de nacions i d'idees i de dogmes... Només hi ha crisi de tabac.

I aquesta gent són, oficialment, els representants autèntics del Treball amb majúscula; aquests són els que consta que es preparen per implantar, a tot el món, la dictadura dels proletaris. Són ells, segons consta, l'allau verge i novell que, d'acord amb certa «lei històrica», han de liquidar per caduca la societat burgesa i intel·lectual.

Però ells, mentrestant, amplament pròdigs, a tall de gran senyor, d'aquest temps que alguns del vell règim encara tesauritzen, aguanten, amb ulls que sols al desig de fumar lluen, la triomfal dictadura de la Concupiscència.

R. RUCABADO

Les utopies comunistes

"NOVA ATLANTIS"

Aquesta utopia és una obra incompleta, no acabada. El seu autor, Sir Francis Bacon, va començar-la d'escriure un any abans de la seva mort, i aquesta el sorprengué havent escrit solament un fragment de la seva obra. I això és ben de dordre, perquè en les pàgines publicades se'n dedueix l'interès que hauria tingut l'obra sencera.

De les diverses classificacions que poden fer-se de les utopies, una s'obté adoptant com a punt de mira la *tècnica*. O bé la futura felicitat humana es vol aconseguir mitjançant un bon considerable desenrotllament de la tècnica que alleugeri l'home de moltes de les nostres misèries i acreixi la seva riquesa, o bé el perfeccionament de la humanitat es cerca en altres mitjans, suposant la tècnica contemporània de l'autor. Generalment aquesta dicotomia que acabem d'establir coincideix en la realitat amb una altra: utopies d'autors moderns i utopies d'autors antics. I, així, *El món a l'any 2000*, de Bellamy, i *Una utopia moderna*, de Wells, pertanyen al tipus que es caracteritza per un perfeccionament teòric, mentre que *La República*, de Plató, *La utopia*, de Tomàs Morus, i *La ciutat del Sol*, de Campanella, es fonamenten en altres suposats.

Doncs bé: la *Nova Atlantis* de Bacon, malgrat datar de començaments del segle XVII, s'aparta de les característiques de les utopies no escrites modernament, i pressuposa, com a condició de l'existència i forma d'organització de la societat que descriu, una tècnica aventatjadíssima i fora de les possibilitats de l'època. Com que ja hem dit que l'obra és incompleta, les idees de l'autor queden sols apuntades i no adquireixen aquell desenrotllament que permeti adquirir un coneixement complet de l'organització somiada.

La *Nova Atlantis* va ésser publicada, per primer cop, en 1627, l'any següent a la mort de l'autor. El títol de l'obra era *Sylva Sylvarum* i contenia una col·lecció d'observacions científiques de Bacon. Com un apèndix a aquestes observacions es publicava la utopia.

En el prefaci, l'editor, un anomenat Doctor Rawley, diu que l'autor volia, amb aquesta fàbula, compondre un conjunt d'elements o model de comunitat.

L'AUTOR

Sir Francis Bacon va néixer a Londres el 22 de gener de 1561, d'una família aristocràtica. El seu pare era Sir Nicolau Bacon, Lord guardador del gran segell d'Anglaterra, i la seva mare cunyada de Lord Burghley, Lord tresorer de la Reina Isabel.

Va estudiar de jove al Trinity College de Cambridge i al Gray's Inn, estigué tres anys (1576-9) a l'ambaixada anglesa a París, i als trenta tres anys fou elegit membre de la Cambra dels Comuns, de la qual continuà formant part per espai de trenta anys, intervenint actualment en la major part dels assumptes importants que es suscitaren durant aquest temps.

Però tot això per a ell tenia poc interès.

Els estudis científics l'atreien, i en ells, com altres savis del seu temps, es mostrava verament enciclopèdic. La influència política que havia adquirit i els beneficis econòmics que aquesta li proporcionava, els considerava solament com a mitjans que li permetien continuar els seus estudis. A tal punt arribà aquest passió, que, per tal d'aconseguir els seus fins, prescindí de la major part d'idees morals, millor dit, es féu una moral acomodaticia per al seu propi ús que li permetia fer traïció al que ahir fou el seu amic, i li proporcionava els mitjans materials que per als seus fins necessitava. El seu servilisme amb els poderosos li féu obtenir moltes honors. Va ésser Lord Canceller, i elevat a la categoria de par del Reine amb el títol de Lord Verulam, essent nomenat, l'any següent, Vescomte de St. Alban. En arribar aquí, la seva bona estrella començà a declinar. Se li formà un procés per soborn i se'l condemnà a degradació, empresonament i multa de 40,000 lliures. El rei perdonà la multa i l'empresonament, i Bacon va haver de retirar-se a la suntuosa residència de Gorhamburg, on passà els seus últims anys lliurat als estudis científics i literaris.

En literatura la seva obra mestra són els *Assaigs*, publicats, per primera vegada, en 1597. En filosofia la seva doctrina es troba en un gros volum escrit en llatí, publicat en 1620, titulat *Novum Organum*.

Va morir, als 66 anys, a l'abril de 1626.

L'OBRA

Uns navegants que es dirigien del Perú cap a Xina i el Japó troben en llur viatge forts vents que els desvien de llur camí i els porten, després de molts dies de navegació, cap a una illa situada en el mar del Sud (Oceà pacífic). Allí se'ls oposen dificultats per a desembarcar i se'ls fixa un termini perquè tornin a emprendre el viatge; però al mateix temps se'ls ofereix tot allò que hagin de menester.

Al'últim, en atenció als malalts que portava el navili, se'ls permet desembarcar i se'ls dona una casa per a viure, però no se'ls dona llibertat per a recórrer la ciutat. Per converses amb els que els vénen a visitar, i per quelcom que veuen, s'informen dels costums i organització d'aquell país.

El poble que l'habita viu una vida feliç, sense angúnies ni privacions de cap mena. Els fonaments de la seva vida material es troben en un considerable desenrotllament de la ciència i de la tècnica. Aquesta satisfacció fàcil de les seves necessitats materials es tradueix en una perfecta vida moral i en una gran atenció donada a les coses de l'esperit.

Existeix en l'illa una Acadèmia anomenada *Casa de Salomó*, i els que la componen tenen per missió «investigar el coneixement de les causes i els moviments secrets de les coses per a eixamplar d'aquesta manera els límits del domini humà».

Es tal el respecte que es té a la ciència, que en l'illa hi ha un temple de la glòria en el qual s'aixequen les estàtues dels grans inventors. Tot i essent cristians, els habitants d'aquell país consideren la ciència com una segona religió.

Es disposa de multitud de procediments tècnics que fan la vida material fàcil. S'han

fet, allí, multitud de descobriments: alguns d'ells resulten veritables anticipacions de coses dels nostres temps. Per a la producció de força aprofiten el calor central de la terra.

Amb tots aquests mitjans tècnics la vida és fàcil i feliç i desapareixen molts dels defectes dels homes, que troben llur fonament en la necessitat de satisfer les necessitats.

El comunisme d'aquesta utopia, pel que es pot veure amb el fragment que se'n posseeix, consisteix en la supressió de la propietat privada dels mitjans de producció. Les necessitats regulades per l'alt nivell assolit són satisfetes amb un repartiment de riquesa que dona satisfacció a tothom.

Hem fet notar la semblança d'aquesta utopia amb les escrites modernament. N'hi ha un altra de frapant. Les utopies modernes són cada cop menys comunistes. Vegi's les de Wells, Bellamy i Morris. Doncs bé: la *Nova Atlantis* també presenta un comunisme atenuat.

L'utopisme el trobem principalment que se suposa que els progressos de la tècnica es troben amb més necessitats immutables. Així com en les nostres economies monetàries un progrés tècnic no produeix com a únic fenomen una més fàcil satisfacció de les necessitats, per la major baratura del producte, sinó que per aquesta major baratura entren dintre el cercle de consumidors classes que abans n'eren allunyades, així també la major facilitat en la satisfacció d'unes necessitats ha de portar per conseqüència una extensió de desigs, per a la satisfacció dels quals, com diu Goldstein (1), es fa precís esmerçar una major quantitat de treball.

JOSEP M.ª TALLADA

(1) La tècnica.

La Iliada

A LES TERRES LLATINES

(Continuació)

Anem ara a estudiar, amb el mateix criteri, aquelles versions de la Iliada en llengua vulgar que a les antigues terres romanes han assolit més èxit.

De les quatre italianes que aquí analitzarem, prescindint de les de Ridolfi, Salvini i Bozzoli (1), i llevat la més fidel de Cesarotti, les dues primeres (Ceruti, Leoni) són d'una valor tan relativa que homes de ben reconeguts mèrits,—com ara l'escriptor Saveri Mattei al palau del cardenal Fabrizio Ruffo a Roma (1788)—sostenien, abans de la versió del Monti, que era del tot impossible fer una traducció de la Iliada digna de l'original o que almenys en servés la simplicitat i precisió natives, opinió en part confirmada pel Leoni en la dedicatòria de la seva traducció (*Iliade d'Omero*, Torí, 1823) al Cardenal Cèsar Brancadoro: «Se un lungo e accurato e faticosissimo studio constituir potesse il principal requisito di un'opera, direi francamente che l'ardire col quale mi volsi al presente lavoro fosse per esser degnato di qualche indulgenza» Veu's aquí com comença:

*L'ira, o Dea, canta del Pelide Achille
Che mali innumerevoli agli Argivi
Recò funesta, e tante all'Orco spinse
Innanzi tempo alme d'eroi gagliarde
E pasto ai cani ed a agli augei die' i corpi
(Così la mente s'adempia di Giove):
Da che una lite pria tra lor divise
Il re d'uomini Atride e'l divo Achille.*

Al través d'aquesta traducció hom hi veu desseguida la lluminosa i alta clariana del geni, una sensibilitat fina i selecta, fortament desenrotllada i aplicada, i per tant, impossible d'ésser sostinguda prolongadament en igual equilibri i sense les filtracions excessives que comporta la potent idiosincràcia del traductor. Adora, ell, Homer, però, neguitós, surt aviat del poema que vol encloure en bells, però forasters, i personalíssims motllos. Sent, al començament, i perxò respecta en tota la seva grandor, l'ira inicial del poema, que el transporta i lleva vers el mateix

(1) D'aquestes dues últimes escriu G. Ceruti en el pròleg de la traducció que aviat estudiarem: «La versione di Anton Maria Salvini non giova ad altro che a far vedere, che l'autore suo sapea di Greco assai, ma non era poeta, ed ha fatto in modo, che non v'è studioso, per sofferente ch'e' sia, il qual possa, senza sdegnarsi, vedere il sublime, il grande Omero, così difformato, ed abbiecto, e così ridicolamente e vilmente abbigliato. La parafrasi del ch. sig. Ab. Bozzoli è poetica, elegante, e degna di molta lode: ma la tirannia della rima, l'indole della parafrasi, e delle ottave fanno sì, che il suo poema non rappresenti esattamente quello di Omero, nè il suo stile, nè il suo fare sia coerente in tutto a quello del suo modello.»

pla homèric, però cau desseguida, i vibrant de força, sense passar per la immediata i bella transició de funesta, en el camp dels aqueus on confon el retop de les dolors amb les malestrugances d'on brollaren. Adora les transposicions, però les desarticula de l'ordre transcendent i precís de l'original on l'hipèrbaton té la sobirana beutat de servir-lo fidelment i d'afegir-li, encara, el sò esplendorós d'una insuperable harmonia externa. Els segon, tercer, quart i quint versos, són una viva prova del nostre judici. Després d'ells, i com satisfet ja d'haver fet la seva, ix el Leoni, amb novell neguit i vigoria d'ell mateix, i torna plenament a la mentalitat homèrica que, en plec, transplanta (VI i VII) amb la mateixa lloable precisió que havem vist en esmentar el concepte d'ira.

Jacint Ceruti, autor d'una altra traducció de la Iliada (*La Iliade di Omero recata dal testo greco in versi toscani*, dos vol. Torí, 1787) era un dels homes de més predicament de la seva època. Secretari emèrit del Col·legi de Teòlegs de la Sapienza, Membre de la Reial Societat de Ciències de Lisboa i de la Reial Societat Vascongada, fou cridat a Espanya per a ensenyar de matemàtiques a la Reial Acadèmia dels Guardies marins de Cartagena. A les hores que aquest càrrec li deixava lliures, va escometre i finir la traducció dalt esmentada. Així ho diu ell en la dedicatòria que adreçà a l'Infant d'Espanya don Gabriel Antonio. «No abusant—diu—de les hores que em deixava lliure el meu honrós càrrec en aquesta Reial Acadèmia de Marina, he reïxit de portar a bon terme la traducció en versos toscans de la Iliada d'Homer.»

En el pròleg ens fa avinent que «ha fet—en el que les seves febles forces comporten—d'ésser fidel, però no servil, exacte, però no supersticiós, no lliure, ni parafrassejador...»

La introducció del poema diu així:

*Del figlio di Peléo, le smanie, o Diva
Canta, e l'ira crudel, che al Popol greco
Fu d'infiniti mali un di cagione,
E mille fece generose a Dite
Scender alme d'Eroi, lasciando in preda
A fameliche belve, e augei rapaci
L'esangui spoglie, e l'insepolti membra.
L'alto voler così di Giove sommo
Compiendo s'iva da quel di fatale,
Che fra i supremi duci, il divo Achille,
Ed il figlio d'Atréo, fiera s'accese
Rissa, e contesa, e l'amistà fu spenta.*

Malgrat les declaracions del traductor, la precedent versió no és altra cosa que una parafrasi de causeur superficial, gens respectuosa i en general força esbiaixada dels conceptes mestres i de llur ordre a l'original. No tan sols desplaça tranquil·lament les idees cabdals del poema, sinó que les repe-

teix i addiciona, acoltellant per tots costats la seva noble severitat. De la ràfaga immensament lluminosa de la *ira* ni cal parlar-ne: la posa en segon terme i la repeteix de faisó estranya (le *smanie* en segon terme del I vers—*ira crudel* al II vers); el *canta* del primer vers és al segon: el moment nervut i sublim del descompartiment d'Agamenmon i d'Aquiles resta anàrquicament aigualit i fixat sense precisió ni vigoria, fent-lo saltar d'una gambada al III vers (*un di*) i tornant a ell al IX vers (*da quel di fatale*, en lloc del concepte de *moment*): sargeix els conceptes més fonamentals del poema amb afegitjors inútils que enaiguen l'original i el disfressen d'una manera ben galdosa (*Dite, fameliche belve, esanguì, rissa e contesa e l'amistà fu spenta*); i deixa sense les característiques homèriques de *dux virorum* a Agamemnon nomenant ambdós *supremi duci*, rompent així el paral·lelisme antitètic d'ell amb Aquiles al qual conserva la qualitat de *divi*. Creiem que el traductor feu el seu treball de transplantador en les hores que la càtedra li deixava lliures, però d'aquelles pensem que només n'esverçava els moments quotidians en que l'ancilla parava taula o donava punt als carrons a la italiana.

La versió de Melcior Cesarotti (*L'Iliade d'Omero*, Torí, 1790) va per semblants viaranys que l'anterior amb les reserves, però, que esmentarem. Comença així:

*Del figliuol di Peléo, d'Achille, o Diva
Cantami l'ira, ira fatal, che tanto
Recò a' Greci d'angoscie e tante eccelse
Alme d'Eroi precipitò nell'atre
Fauci dell'Orco, i corpi lor lasciando
Ai can voraci, ed agli ugelli in preda:
Che tal di Giove era il voler, dal punto
Che disgiunser fra loro ira ed orgoglio
Achille il divo, e'l Re de'Regi Atride.*

Per be que rublerta d'improprietats de contextura interna i externa (*ira, ira fatal—ira e orgoglio*) i de deficiències lèxiques ben vistables (*angoscie, eccelse*) la versió de Cesarotti dona la impressió de que sabia ell ben bé el que es feia. L'ús del *cantami* de que parlarem aviat, adoptat assenyadament pel Monti, n'és una bella prova: la precisió impecable del *punto*, no és ja la còmica vaguetat del *di* del Ceruti: retorna a Agamemnon i a Aquiles llurs sengles característiques, el paral·lelisme que els pertany, i el lloc que els correspon, segons l'ideal homèric. Es un avanç ben extraordinari cap a l'ideal d'una traducció perfecta i això explica plenament que servis—entre altres antecedents—de bella pauta a V. Monti.

La traducció de Vicents Monti (*L'Iliade d'Omero*, quinta edició a Livorno, 1916) ha estat sempre considerada, amb tota raó, com un miracle de la cons-tància en el treball i alhora d'una intensa i brunzidora ullada del sentiment. (1) Car ell va escometre

(1) D'aquesta versió ha escrit Mme. de Staël: «Europa ben cert, no té una traducció homèrica de beutat i d'eficàcia tan pròxima a l'original com la del Monti. D'avui endavant ningú a Itàlia voldrà traduir L'Iliada, car Homer no podrà ésser despulat de l'habillament amb que va vestir-lo el Monti.»

i finir la traducció de la Iliada sens saber cosa de grec ajudat principalment pels consells del grec Andreu Mustoxidi, (1) i mitjançant una transfusió felicitosa i personalíssima de la versió llatina de Cunich, (2), de la de Salvini, i de l'abans examinada de Cesarotti. Bo i tenint una humil confiança en les seves forces (3) i una clara consciència de que la traducció d'Homer no era cosa gens planera com ho constata en el seu treball *Difficoltà di tradurre la protasi dell'Iliade*, ens llegà una versió italiana que deixà a segon terme les que havem examinat, malgrat l'enveja dels seus poderosos adversaris, com ara Huc Foscolo, que escrigué des de Londres el conegut distic:

*Questi è Vincenzo Monti cavaliere
Gran traduttore dei traduttori d'Omero*

el qual contestà Monti referint-se al mal estat econòmic de Foscolo:

*Questo è il rosso di pel Foscolo detto
Si falso che falso fino se stesso
Quando in Ugo cambiò ser Nicoletto:
Guarda la borsa, se ti vien dappresso.*

La introducció del poema, a la versió del Monti, es com segueix:

*Cantami, o Diva, del Pelide Achille
L'ira funesta, che infiniti addusse
Lutti agli Achei, molte anzi tempo all'Orco
Generose travolse alme d'eroi,
E di cani e d'ugelli orrido pasto
Lor salme abbandonò, (così di Giove
L'alto consiglio s'adempia), da quando,
Primamente, disgiunse aspra contesa
Il re de'prodi, Atride, e il divo Achille.*

En aquesta traducció hom lluca encontinent la subtileza i plenitud d'esperit i l'esguard curós, i endevinador, i alhora delicat del Monti. Amb el verb *cantami* serva en tota la seva complexitat el pensament de l'original i l'harmonitza amb la coneguda triple versió d'*ᾄειδε* (*cano, cane, dic*). D'una llambregada, i dins l'ambient, aleshores més brú, de la crítica, serva la idealitat hel·lènica que fa cantar la Musa i copsar-ne d'una peça les irradiacions per l'aeda: i la idealitat llatina que fa cantar al poeta directament o el presenta atent als acords de la deessa. Es el romà que serva el punt culminador de l'afer i en lliga, ensems, tots els caps dels accessoris irrenunciabls. I amb aquest mateix tarannà avança el Monti en la seva obra, fins a donar la mesura de la seva ullada subtil en aquelles paraules:

.....*da quando*
Primamente.....

(1) «Del modo con che ignaro del greco mi sono arrischiato a questa penosissima e temeraria impresa, non dirò nulla... Dirò che senza Lamberti e Mustoxidi e Lampredi, mi sarei bene astenuto...» (Lletra a Enni Q. Visconti.)

(2) Homeri Ilias, versibus latinis expressa (Roma, 1776).

(3) «L'illustre signor cavaliere Luigi Lamberti, le cui peregrine osservazioni sopra l'Iliade vedranno in breve la luce, e l'esimio corcirese signor Mustoxidi, e più altri, mi sono stati in ciò liberali di utili schiarimenti. Ma sopra tutto mi ha soccorso il maggior luminaire dell'Italiana dottrina il signor cavaliere Ennio Quirico Visconti.» (Prefaci a la segona edició.)

malament transportades per molts traductors o ben sovint descurades.

I no volem pas dir amb tot això que la versió del Monti sigui una obra impecable i definitiva. Errors i ben paleses hom hi veu desseguida: unes brollades de la manca de formació psicològica i crítica de la seva època, com ara la posició de la ira originària d'Aquiles en lloc plàsticament secundari: altres, d'una defectuosa comprensió lèxica com els mots *generose* i *lutti*: i altres, exigides pel vers i el metre a les quals, altrement, s'ajup com un veritable mestre, car els afegits que hi posa, per bé que deixaten l'original i li resten vigoria i l'abillen d'inevitable pesantor romana, són tan ben escollits, que en general, constitueixen per a l'original una insuperable glossa. Així trau a la perifèria el que en el text grec és de moment implícit i per tal més delitós (*anzi tempo, orrido, alto, aspra*) sens perjudici de respectar, en plec, les posicions de conjunt i les minusculars del poema.

Tasca ben fadigosa, tant com atractiva i meritòria, seria ficar-nos ara i treballar en l'espesseït bosc de versions que han sortit de la mentalitat francesa (1). Però el caràcter del nostre estudi i el pla que les nostres ocupacions ens imposen no ens donen leure per a tractar sinó de les més vistables i de nomenada. Així el nostre anàlisi, fins prescindint de les de Bitaube i de Le Brun, haurà de recaure damunt les de Madame Dacier, Dugas Montbel, Giguet, i Leconte de Lisle.

Madame Dacier (2), orba i apassionada defensora

(1) La primera versió francesa fou feta per Joan Samxon a instància de Francesc I segons el següent text de la lletra adreçada a aquest per Peletier de Mans:

*Tu as voulu pour Homère goustier
Faire en françois l'Iliade traduire...*

Veu's aquí la portada d'aquesta traducció: «Les Iliades de Homere, poete grec et grant historiographe, avecques les premisses et commencements de Dupon de Coulonne, souerain historiographe: additions et sequences de Darès Phrygius et de Dictys de Crète, translatees en partie de latin en langaige vulgaire par maistre Jehan Samxon, licentie en loys, lieutenant du Bailly de Touraine en son siège de Chastillon sur Indre. Jehan Petit, Auec priuilege. On les vend a Paris, en la rue Saint Jacques, à l'enseigne de la fleur de lys... Et fut acheue d'imprimer le XXVI jour du septembre, l'an mil cinq cens trente...»

(2) L'actuació excepcional d'aquesta escriptora (Anna le Févre) i la seva influència i exemplaritat—avui encara ben vives—en el món literari, mereixen que diguem aquí quelcom de la seva vida. Fou professora de grec a Saumur, i, després de la mort del seu pare, se n'anà a sojornar a París on publicà una edició de Cal·limac (1674). La seva justa nomenada s'estengué de tal manera que el Duc de Montausier li proposà de publicar diferents autors llatins per a ús del Delfí de França, la qual cosa feu ella en part; donant una edició de Florus en 1674. La Reina Cristina de Suècia feu tots els possibles per atraure-la al seu palau, però ella ho refusà sempre, casant-se en 1683 amb Mr. Dacier. A l'any següent es convertiren ambdós al catolicisme, després d'examinar severament les discrepàncies de la Fe romana amb el protestantisme. Morí en 1720 a l'edat de 69 anys, havent publicat, ultra del que direm, una versió anotada de Terenci; una altra de la Iliada i de l'Odissea amb anotacions, i una altra d'Anacreon, de part de Plaute, i d'Aristòfanes. Tenia aplegades sobre la Bíblia una considerable quantitat de notes que no volgué publicar mai, car, segons deia, *una dona ha de llegir i meditar l'Escriptura per emmotllar la seva conducta als ensenyaments d'ella, però cal que servi el silenci segons el precepte de Sant Pau.*

d'Homer segons ella se l'afigurava restà famosa per seu tractat *Des Causes de la Corruption du Gout* (París, 1714) en el qual, bó i considerant com una veritable flastomia tot atac a Homer, criticava violentament i fins grollerament el prefaci que Houdard de la Motte havia posat a la seva *L'Iliade* (París, 1714), i portada per un excés de zel i una heroica toçudesa iniciava, més endavant, amb el seu altre llibre *Homère défendu contre l'Apologie de R P Hardouin* (París, 1716), una veritable baralla amb el P. Hardouin, S. I., llavors que aquest il lustre literat publicava la seva famosa *Apologie d'Homère où l'on explique le véritable dessein de son Iliade et sa Théomythologie* (París, 1716). Aquesta eminent filhella que feu surar les seves idees fins el punt que després d'ella ja hom no s'arriscà a posar en dupte l'excel·lència dels poemes homèrics, publicà una versió de l'Iliada que ha estat de les de més èxit a França. La part que ens interessa d'ella diu així:

Déesse, chantez la colère d'Achille, fils de Pélée, cette colère pernicieuse, qui causa tant de malheurs aux Grecs, qui précipita dans le royaume de Pluton les âmes généreuses de tant de héros, et livra leurs corps en proie aux chiens et aux vautours: telles furent les suites d'une querelle qui éclata entre le fils d'Atrée, prince des guerriers, et le divin Achille, par l'effet des décrets de Jupiter.

Aquesta versió té més mèrit del que a primer cop d'ull sembla: és una obra d'apostolat homèric: una adaptació assenyadament circumstancial de la mentalitat homèrica a les normes aristocràtiques de la *causerie* dels palaus, de les acadèmies i dels més refinats salons francesos. Un aire de distinció i d'alta suggestió occidental havia de fer ben agradós el poema als esperits més socialment exigents i selectes. Per Mme Dacier, mestressa astuta i seductora del millor *bazar* literari de la Jònia a l'Occident, restava Homer assimilat a l'ambient i als corrents literaris d'aquella època, i oberta una gloriosa portella per a la professó feta d'incomptables admiradors i treballadors francesos que s'han llançat fins els nostres dies a l'estudi del poema.

Però tots aquests mèrits i èxits havien de comportar per força un veritable eixalament de l'original sota el punt de mira lexicogràfic i psicològic. Si hom compara la versió que estudiem amb les rigorosament literals que es fan avui dia, veurà encontinent trasbalsats i transportats els conceptes a llocs i instants ben distints dels que podia concebir la mentalitat hel·lènica: impropriament traduïts alguns mots (*royaume de Pluton-généreuses*, etc.) i altres deixats sense plena correspondència (*πάσι-ἔξ οὐ-τὰ πρῶτα*).

La versió de Mr. Dugas Montbel, incansable divulgador de l'escola històrica a França, fou publicada en 1815 i d'ella escrivia més tard (septembre de 1830) Mr. Letronne damunt les pàgines del *Journal des Savants*: «Mr. Dugas Montbel que ha consagrat una vida independent i sens ambició a l'estudi dels poemes homèrics, ha considerat el seu treball només que com un esboç que ha deixat reposar, que ha perfeccionat

tots els jorns, a mesura que una familiaritat més gran amb el seu poeta predilecte, l'endinzava més fonament a la seva pensa o li'n feia atalaiar els més delicats caires. Solament després d'una revisió de força anys, el traductor ha consentit a presentar el seu treball per segona vegada al públic.

A la traducció de Dugas-Montbel hom esguarda com nota esperançadora una marcada transició de la fins aleshores preferent adaptació de l'original al medi francès, cap a una més exacta i científica valoració d'aquell segons les idees i la consciència psicològica tot just esparpellada de la seva època. Comença així:

Chante, o Muse, la colère d'Achille, fils de Pélée: colère funeste, qui causa tant de malheurs aux Grecs, qui précipita dans les enfers les âmes courageuses d'une foule de héros, et rendit leurs corps la proie de chiens et des vautours. Ainsi s'accomplit la volonté de Jupiter, du jour où se divisèrent, après une vive dispute, Agamemnon, roi des hommes, et le divin Achille.

El progrés que assenyala aquesta traducció comparada amb la de Mme Dacier és, cert, ben remarkable. Ambdues repeteixen sense necessitat el concepte d'*ira*, però la segona substitueix assenyadament els mots *pernicieuse, généreuses, tant de héros, royaume de Pluton*, pels més propis de *funeste, courageuses, foule de héros, enfers*. Dugas Montbel, per sa extensa cultura hel·lènica, podia anar ben sol, però preferí afinar i esmenar la de Dacier respectant-ne rel ligiosament aquells punts que li semblaven definitius (*qui causa tant de malheurs aux Grecs, qui précipita...*) Però en arribar als sisé i setè versos, on la traducció de Mme Dacier trastorna i tradueix amb massa llibertat l'original, Mr Dugas Montbel en fa una transportació del tot novella i força més atançada a l'original.

La traducció de P. Giguet (*Oeuvres complètes d'Homère*, París, 1857) marca un nou avanç en la propietat de les traduccions franceses. Comença així:

Chante, déesse, la colère d'Achille, fils de Pélée, colère fatale qui répandit mille maux sur les Grecs, précipita chez Pluton les âmes pleines de force d'une foule de héros, et les livra eux-mêmes en proie aux oiseaux et aux chiens. Ainsi s'accomplit la volonté de Jupiter, du jour que, pour la première fois, une querelle désunit Agamemnon, roi des guerriers, et le divin Achille.

Ella respònd perfectament a l'ideal de més progressiva i vasta utilitat que s'havia proposat el traductor. «No s'ha pas només proposat, diu el pròleg, d'obrir Homer als lectors forasters a la llengua grega, ell ha volgut fer conèixer les seves dues epopeïes com història universal de la vellúria de les societats humanes, edat de gràcia, de juvenesa, d'energia creadora, que hom designa amb el nom de temps heròics. No s'és pas, doncs, limitat, com els seus antecessors, a copiar el monument literari, sinó que encara s'és estudiat a posar de relleu els seus detalls arqueològics, de manera, que un hom hi pugui desxifrar els orígens de la història.»

Comparant atentament aquesta versió amb les dues anteriors s'hi lluca una més científica visió de l'original, un lloable respecte a aquelles (*foule de héros: ainsi s'accomplit la volonté de Jupiter, etc.*) i un fort desig de progrés.

Madame Dacier diu amb qualque violència: *Déesse chante la colère d'Achille.*

Dugas Montbel l'afina dient: *Chante, o Muse, la colère d'Achille.*

P. Giguet és encara més literal: *Chante, déesse, la colère d'Achille.*

Però en les seves pretensions de literalitat, a voltes violentament realitzades (*pleines de force*) substitueix l'insubstituïble *funeste* i *causa* de Montbel pels mots *fatale* i *répandit*: no fa avançar la propietat de la traducció en altres avinenteses, com ara en acceptar el *du jour* de la versió Montbel que llima de debó en altres casos, com, per exemple, posant *une querelle désunit*, en lloc del parafràstic mode *où se divisèrent après une vive dispute* de Montbel.

La traducció de Leconte de Lisle (*Iliade, traduction nouvelle*—París, Lemerre) és de les que han tingut més ressò i èxit entre els lectors contemporanis. El pròleg de l'edició que posseïm dóna la forta impressió que el traductor ha volgut fer obra definitiva i enmarcar-se plenament en els punts de mira lexicogràfics i amplament culturals que tots els jorns assoleixen un major predomini. Ella hauria doncs d'assenyalar, un pas gegantí quant a les versions de Dugas Montbel i Giguet. «Le temps, diu, des traductions infideles est passé. Il se fait un retour manifeste vers l'exactitude du sens et de la littéralité. Ce... est devenu un besoin réfléchi de toutes les intelligences élevées.»

Comença així: *Chante, Déesse, du Péléiade Akhilleus la colère désastreuse, qui de maux infinis accabla les Akhaiens, et précipita chez Aidès tant de fortes âmes de héros, livrés eux-mêmes en pâture aux chiens et a tous les oiseaux carnassiers. Et le dessein de Zeus s'accomplissait ainsi, depuis qu'une querelle avait divisé l'Atréide, roi des hommes, et le divin Akhilleus.*

En llegir aquesta introducció un hom resta convençut de l'esforç, no pas migrat, que ella comporta, per acabar de cop i volta amb tantes traduccions deficientes. Ja la perifèria d'ella (*Akhilleus-Akhaiens Aidès*) dóna la impressió que el traductor s'ha proposat d'ésser literal fins en els caires més externs i petits.

Quant al mot *ira*, usat, segons que havem vist per mants traductors, de primer isolat i desseguida unit amb la idea de *funest*, Leconte de Lisle, seguint una en part feliç trajectòria d'adaptació de la mens homèrica al discurs francès, el posa només que una vegada lligant-lo amb l'adjectiu *désastreuse*. No podem pas negar que el traductor tenia una visió prou clara de l'original i fins el plè sentiment de les seves aparences (*Péléiade Akhilleus, oiseaux carnassiers*) però no va saber sostenir un perfecte equilibri ni va encertar els punts de sutura entre la concepció d'Homer i el més selecte tarannà de la parla

francesa. Com Madame Dacier, per tal de donar a l'última més del que li pertocava, desfigurà i esfilagarçà la coordinació idealògica del poema; lligà feliçment i d'una vegada els mots *colère désastreuse*, però feu alhora fonedissa la serena ràfaga de llum altíssima que dona la paraula *μῆνις* inicialment usada: descomposà sens necessitat l'ordre de l'original (en lloc de *et précipita chez Aidès tant de fortes âmes de héros*, hauria pogut dir més literalment *et tant de fortes âmes de héros précipita chez Aidès*); i traduí impropriadament quelques paraules com *ἔθεκεν* que transplanta per *accabler*, verb que accentúa al pacient

força més que no pas a l'agent causatiu, quan l'ideal homèric es sosté en el bell punt mig de *funesta i aqueus*.

La traducció de Leconte de Lisle fou feta amb massa independència i amb un cert esperit de protesta i fins d'excessiva confiança en ell mateix. No havia prou per a donar un text definitiu amb fer un acte d'humilitat: a la llum de l'original grec anar llimant les versions anteriors, camí únic i més planer per assolir amb el temps una traducció impecable i definitiva.

PERE M. BORDOY-TORRENTS

Poesia catalana

SONETS

I

No sé pas el que he fet, no sé el que he dit,
ni el temps que s'ha escolat des de llavôs.
Sols sé d'un bell jardí; de blanques flôs;
d'un pàl·lid gessamí que s'és marcit
en dar-li un bes la lluna a mitja nit.
O dolç petit jardí! què has fet del tros
de cor que hi vaig semblar? En va t'he clos
a dintre les baranes del seu llit.

Un nou roser que entorn hi entreteixeix
ses poncellades tiges, m'ofereix,
en pac d'aquella il·lusió que mor,
sa millor rosa, envermellida en sang.
Vetlla al capçal i té un esquitx de fang
que va pol·lant aquell trosset de cor.

II

Dèiem ahir..... d'una vermella rosa;
d'un bes; d'un raig de lluna esblanqueït;
d'un tros de cor; d'un bell jardí petit;
d'un pàl·lid gessamí que en ell reposa.
Avui que la ferida era mig closa,
torna a sagnar de nou. Vers l'Infinit
s'envola un altre branquilló florit!
Qui el vetllarà, si al cor sols hi ha una rosa?

No més, Senyor! que la raó s'afolla.
Debades cerco el rajolí de cel
que és llur sojorn; i l'ànima trontolla
en veure'ls sols, al caire d'un estel.

Senyor! Sou tan misericordiós...
i els gessamins marciu de dos en dos?

III

He anat al cementiri
com els demés matins;
i he vist que uns gessamins,
embolcallant un lliri,
sofrien el martiri
de no podê entrâ a dins,
i els llavis infantins
petonejà amb deliri.

Oïnt desde la reixa
la llunyedana queixa
de la veueta lleu:
—Qui me les ha portades,
les flors?—deien plegades.
—Fou la Mare de Déu.

IV

Quan l'abís infinit de tu em separa,
sento, en l'acerb dolor, que hi sou tots dos.
Si el no veure't em puny, més m'apesara
aquell esguard, per tu, melangiós.

Oh, quin espill de la petita mare
vas ésser tu! Oh, com eres gelós
de l'afalac de llurs mans en ta cara,
que al patern repte, foren ton redós!

Per què no hi vas, ara que ella és colpida?
Restes silenciós... i et va cridant!
Jo sento, encanvi, el bleix que encara em crida!
Jo et veig, encar, fent nosa al seu voltant!
Si per un bes daria jo ma vida,
Ella molt més: si t'estimava tant!

RICARD PERMANYER

Poetes estrangers

LIONELLO FIUMI

Dins l'Itàlia literària presa de dues escoles—D'Annunzio i el futurisme—aparegué en 1913 un poeta nou, Lionello Fiumi, audaç i individualista. Amb elements d'un i altres—vers lliure, imatges incisives, sensualisme malaltís—junt amb certes característiques particulars ben marcades: ric esguard pictòric, simpatia pel camp i per l'avant-ciutat, etc. Lionello Fiumi ha conreat un nou tipus de poesia i ha esdevingut en set anys de lenta evolució senyalada pels seus dos llibres Pòlline i Mússole, un dels poetes italians més originals d'avui en dia i dels més imitats de la joventut. La suggestió dels poemes del Fiumi, intensa, persistent, és un dels motius que tindriem per a nomenar-lo «poeta cinematogràfic». El mateix presentisme que ell predicà en el Apello neoliberista, encès manifest que acompanyava i precedia el seu primer llibre de versos, no és una de les condicions del cinema, on totes les coses prenen la llur màxima presència? I l'ambient colorit de l'avant-ciutat (fanals, bars, arbres polsosos) i les fràgils figures femenines i la lluna eròtica, no equivalen acàs en la poesia del Fiumi a la substantivitat complexa d'un estil cinematogràfic, un d'aquells estils cinematogràfics que alguna volta ha ressenyat l'Alexandre Plana?

«Constructor compacte d'un món absolutament seu», ha dit de Lionello Fiumi Ugo Zampieri. Cosa aquesta que ningú no podrà negar. Com tampoc la seva ardidesa; com tampoc la seva oportunitat. Perquè l'Apello neoliberista, publicat als dinou anys, era una rebel·lió oportuna contra totes les escoles.—T. G.

L'ESTRELLA DEL CREPUSCLE

(Del llibre Pòlline. 1913)

Perquè no he d'amar-la més:
i he provat d'esborrar aquest afecte roent
tot el dia,
amb el verí dolcíssim dels versos,
amb el corbar-me damunt l'encís blanc i infidel
de la pàgina:
i ha estat en va: com ahir, com sempre: ha estat en va:
per' xo ara en el crepuscle
m'arrocego pels baluards, sol en el rígid caminal
hivernal,
amb l'ànima que és sang i amb el cervell de plom,
llà, darrera el brancam ferruginós!

Vida meva! Per mi no hi ha joia: ni tresbals,
sinó el sanglot que engrapa la gola, per mi!
I una fosca sangonenta elegia ets, per mi,
tu, ocàs, roja hora suavíssima
pels altres!
Llabaix la ciutat! els edificis sapats i ja plumbis!
lla, darrera els plàtans, la última llum escarlata
que s'amaga
rosegada contrafeta
en els vidres com en làmines de llauna!

Es l'hora. Després comencen les estrelles.
Estels primers, al cel; Esguards tímids i amorosos, a la terra.
Com punyen les besades, els mots i les remors
en el desert caminal que vespreja;

les remors preludien una multitud
de calfreds més intensos!
Adhuc en els plàtans de sutge remoreja oculta la primavera
i a estones força
l'escorça
amb un espetec: apenes: lleugera:
que apar preludii calfreds més intensos!
O primavera, i tornes encara una volta? i encara t'escampes
damunt el verd berill de la prada...
Ja: com han ploviscat
les primules d'or! Una pompa!
i jo he mirat de lluny avui aquella flor
que sembla amb el seu accent groc
dir al cel de cristall,
dir... abans... barbotejar:
«Març»...
O primavera! amor! O vida! I per mi no?
Jo sol. Jo, amb el tristíssim pensament. I per mi, no.
Ah! no he de sentir, doncs, mai
la pressió d'una boca vermella,
una carícia rosa?
tan voluptuosament
com deu el roser punxant
sentir la Primavera
que inclina al seu damunt la boca de cinabri
per tal d'estampar-hi
les besades rojes de les roses!
Ah! que jo no pugui haver mai qui em vulgui?
Només pels altres, doncs? Això, pels altres... Ja, segur...
Agil, el perfil obscur,
una jove s'apressa;
però, quin rostre!
ovalat i blanc d'una blancor d'ermini
tendre!
allotjat en una cabellera negra!
i aquest ròssec d'efluvi! que és, m'apar, violeta!
A una cita? a l'amor?... Certament. Les nines
seves resplendeixen...

Guspiregen
argentins els primers estels
en el cel opalí.

Tu, astre solitari,
llabaix,
que bategues damunt l'horitzó de carmí
i ets com un lleu sanglot de llum, t'enfonzes!
El jorn es perd dins l'ombra goluda;
i aquella poca llum que resta
s'és com avellutada.
Fosc i verdós, cada vegada més, enrogeix llabaix el crepuscle.
Perquè t'enfonces
estrella
solitària?
que tremoles
i ets com un lleu sanglot de llum!

I totes les altres estrelles guspiregen més vives!
Perquè tu, tu, t'enfonces?

L'hora es fa espessa.
Enfondrades, pels cels negres sembla la nit melodies d'argent
O nit! i per la terra sembla les joies!
Nit! Estels! Esclats voluptuosos!
A altri somriu l'amor.
A altri.
Trist entre els rojos pensaments de mort,
jo.
Entre els rojos pensaments de mort
es confon la meva juvenesa.
La estrella solitària
entre boires de plom s'ha esvaït allà baix.

LIONELLO FIUMI
(T. G., trad.)

Aportacions

VISITA A CHESTERTON

Quan una tarda a l'estació de Waddington vaig agafar el tren que passa per Beaconsfield, on hi ha la casa de Chesterton, en el meu compartiment tan sols hi havia un vell xinès.

Estava tot envolupat d'un gran abrigall, amb una mà sobre una pobre maleta groga posada al damunt del seient: i quan el tren es mogué, va treure's el barret, migclogué els ulls i va devenir encara més vell i més monumental. Sota el crani pelat, la faç arrugada i color d'ivori ressaltava amb una esplendor opaca damunt el lluent encerat negre del respatller. I recordava aquells rostres lassos de buddha i d'antics sacerdots que en un mantell de pocs plects seuen per tota l'eternitat, esculpits dins un temple de llaca.

Aleshores vaig començar a tèmer d'haver partit en companyia d'un esperit, d'una aparició, cap a la meua visita a Chesterton.

Certament, el vell sacerdot que a *Manalive* proposa a la giróvaga fúria d'Innocenci la solució ferma i desesperada de la saviesa oriental, certament, en el silenci de la pagoda al fons dels boscs, havia tingut algun dubte i començava a desenganyar-se, i ara anava a Chesterton, l'únic competent i capaç d'il·luminar-lo, per tal de raonar de nou a fons la qüestió, citant Buddha i Confuci.

S'havia posat un abrigall vulgar al damunt del vestit de seda amb dracs rampants, per no oferir-se als esguards dels indiscrets. I en arribar al sopluig de Beaconsfield s'espavilava i tornaria a obrir els ulls, la seva petita mà de mona enfonzaria el barret sobre la testa esquerdada; confiada la maleta groga a un criat, amb poques paraules d'anglès llevantí, aniria pel camp al meu darrera com una ombra i la mateixa porta ens tancaria a ell i a mi.

A Beaconsfield, però, vaig baixar jo només.

No obstant, el vell xinès havia deixat quelcom

que no va anar-s'en en tot el dia. Era una sensació com la que s'experimenta pensant en coses familiars, quan se reconeix aquella estansa de casa nostra, amb la taula aparellada sota el llum, i se sent el col·loqui de les santes veus i l'infant que riu a l'altra estansa, i a l'ensem se sab que aquestes coses tan veres no són veres, i brillen quietament, transferides a una màgica esfera on de cop i volta qualsevol altra cosa i especialment la més increïble pot devenir tan evident.

S'obrirà la porta sense remor i entrarà l'infant agafant de la mà un hoste de les grans ales blanques: l'àngel custodi que enrogeix deliciosament turbat. O del pilot de les joguines saltarà damunt el gat de goma i oberta la boqueta triangular s'hi pensarà un moment i dirà: «bon profit!».

A les botigues de Beaconsfield, brillants i desertes, i en les estances dels pisos baixos s'encenien els primers llums, precisament amb aquella claror irreal i tranquil·la que només tenen les làmpares a les cases dels somnis.

Però una dona a la qual, en el carrer major, vaig preguntar-li per la casa de Chesterton, m'indicà la direcció somrient respectuosament.

Pel camp, en el crepuscle humit, colles d'infants amb les minyones corrien cap el país per l'hora del te. A intervals, a través d'un cancell o en el buid d'una bardissa reveia un tros de la vall que havia vist acostar-se des del tren: clapes d'arbres esfumades, la forma negra d'algun cavall pasturant, el pàl·lid encrespament d'un remat damunt una prada de plata, els vius retalls de qualque espill d'aigua.

Trassava una teoria per tal d'explicar com aquest paisatge, tan indefinit, íntim, musical, pel poble anglès pugui verament ésser un lloc de música. Mes quan vaig adonar-me que no trobava idees per la

meva teoria i no trobava la casa de Chesterton, em decidí a aturar un altre passant.

Va indicar-me una torratxa que apuntava entre els arbres veïns. Però, ell també, amb la faç plena de somriures: un riure casolà, amb tantes delicadeses i una intel·ligència com si fóssim coneguts d'anys; un riure amb una complaença d'orgull local, temperat, ironitzat per la bonhomia d'un escepticisme popular, com qui diu: «Quin gran talent! Però, entre nosaltres, és encara un xic boig!»

«Puc admetre la simpatia per un mig boig», em deia un dia una senyora, parlant de Chesterton, precisament. «Però, per un boig del tot?»

«Cara senyora», li demanava, «deixem el boig del tot i el mig boig. Abans, hauria de dir-me com en aquesta vostra civilitat pot esperar d'ésser atès un que no comenci per disfressar-se i tenyir-se de verd la punta del nas».

Vist pel davant Chesterton té figura de bisbe. Però el bisbe es tomba i vist pel darrera té figura de *clown*. Hi ha una descoberta d'humorista en aquest joc, hi ha una astúcia desil·lusionadora de polemista, hi ha el desfogament gairebé físic d'una hilaritat conexas amb el do prodigiós de formar les més estranyes associacions. I hi ha també un partit pres de riure. I l'ofici. I la dolor.

Entre tant aquells éssers senzills s'alegraven, eren promoguts a una cordial, substanciosa alegria, només en oïr el nom de Chesterton. Com va succeir a la Charing Cross Road a la qual va demanar el darrer número de la revista de Chesterton. Com el llibrer que us embolica l'últim llibre de Chesterton amb una minuciositat saborosa, gairebé com si hagués posat dins el paquet una caixa de sorpresa que a casa farà el seu efecte.

I de tots els èxits de Chesterton aquest em sembla un dels més forts. Ha enviat les seves faules i les seves idees a França, a Itàlia, a Amèrica, a *Espanya*. Però vos adoneu d'una cosa que era infinitament més difícil: elles viuen també a l'entorn de casa seva, fóra de la bardissa del seu jardí; i no tan sols com idees i com faules sinó, sobretot, com sensacions i motius de simpatia, com familiars tons de festa sobre el rostre de les persones.

La casa de Chesterton és casolana amb les seves idees, és una amb les seves idees, és el més complet manifest de les seves idees. Impossibile de trobar una casa que realitzi millor l'idea de la casa, i de la casa anglesa, i de la casa rural anglesa.

Si de quelcom sentia mancament era d'una bandera com la de les antigues corporacions, que voleïés damunt l'estaca del cancell o a dalt de tot de la teulada. Però era un excés de pretensió en temps tan poc cristians, tan poc donats a les tradicions i internacionalitzats.

Amb l'enorme silenci del petit jardí a l'entorn, era verament la casa de la qual un jorn *Manalive* havia

fugit «per la necessitat de retrobar-la», la casa que havia hagut d'abandonar «no podent sofrir més d'ésser-ne tan lluny» Solitària en el camp gris, amb el tint cald dels seus maons i la lluisor dels vidres, dels llautons i dels llums al dedins, era en veritat el símbol, l'ofrena votiva i l'exemplar d'aquella casa que cadascú ha posat per nucli lluminós del propi món. I el món, com apareixia llegendari i misteriós al voltant d'aquella casa, i més quan ella apareixia tal com era i havia d'ésser: una senzilla, petita casa; Jo pensava quants pintors del començament de la pintura, qui d'una manera qui d'una altra, van provar de donar-nos suggestions de misteri. I qui va cercar de recordar el misteri de les forestes primitives, d'abans del diluvi. Però només reïxia en donar l'idea que el diluvi fou un aiguat inofensiu, tant les seves forestes antidiluvianes s'assemblaven al Pincio o a Hyde Park. I qui es dedicà a les misteriositats espantoses, monstruoses: cancerbers i orques, que en realitat no eren sinó llangardaixos empitjorats. I qui volgué expressar el misteri de la Mort. Però no expressava sinó el Macabre i el Grotesc. Què pocs pensaren que hi havia una manera senzillíssima a l'abast de tothom, per collir no una sola qualitat de misteri sinó tots els misteris, la confluència de tots els misteris: el del cel, el del món, el del home;

Bastava, en un full blanc com un cel, una ratlla com sab fer àdhuc un noi: damunt una línia ondulada, figurant l'estesa del món, un quadrat que figurés una casa.

Però quan a la porta de l'habitació on l'esperava aparegué Chesterton, amb la seva colossal figura, les golfes va semblar de cop que s'abaixaven; i jo vaig trobar-me davant un misteri tot imprevist i profà: com s'ho podia fer un home tan gran per entrar en una casa tan petita.

Els llibres en octau posats damunt les taules, de vingueren de prompte llibres en setzè. I els llibre en setzè, en piràmide damunt dels en octau, ara eren llibres en trentadós. Certs objectes semblaven esquisits en esperit burlesc per intensificar aquesta qualitat de sorpreses. Sobre la cornisa lluenta d'un moble. un grupet de figuretes xineses d'un centímetre d'alçària, semblava una família de formigues en viatge pel desert.

Quina casa en tots els sentits petita, per un home en tots els sentits tan gran! Però Chesterton diria que si d'alguna faisó ell és gran, ho és tan sols en aquella mesura que la seva casa és tan petita.

Asseguts davant el camí, en la llum envellida de la llàntia de petroli, retrobava tot vivent i mogut en la seva conversa, allò que durant molts anys ell m'havia dit en els llibres. La seva veu tenia estranyíssimes mutacions de tò. De calda i profunda devenia tot d'una argentina i quasi estrident i es trencava i escampava continuament en deliciosos, sanes riallades d'infant.

Amb els llargs cabells grisos que esquitxaven el

coll i la faç colorida per la flama, no sé perquè em semblava que parlés del fons d'un bosc.

I aleshores la casa es feu més pròxima, devingué encara més recollida. I s'hauria dit que la realitat de fóra l'envolupava encara més estretament i fés sentir la seva atenció i el seu respecte: com a l'entorn de les cel·les on els ermitans s'aplegaven per meditar i pregar en la nit, els cèrvols i les daines s'apropaven als cingles a grans salts silenciosos i fóra, en la foscor, s'enfilaven als murs quietament, alçant el morro estúpit devers els petits rostres il·luminats i les veus dels homes.

Em semblava que parlés del fons d'un bosc i del fons d'un mite, quan més semblava que parlessim de les coses més ciutadanes i menys mitològiques: l'elecció i l'indemnitat, un famós home polític, un gran periodista. En les seves paraules i en la seva veu, aquestes coses renaixien, s'inserien en una qualitat originària, redevenien forces simples i eternes. Els fets i les figures s'amaraven de contrast i de passió, es precisaven en un rigor, en una dignitat superiors, reportats sota grans senyals, sota banderes que han vist mil guerres, sota aquells grans noms que en la vida i en els diaris ja no són emprats, precisament perquè divideixen els camps amb massa severitat i imprimeixen responsabilitat i deures indeclinables: aquells cristians noms abandonats que quan retornen com en Péguy, com en Chesterton, com en Belloc, donen a la polèmica l'inusitat to de grandesa de les antigues controvèrsies, la poesia de les antigues batalles per la fe, en l'invocació d'un sant o de la Verge, en la llum de les espases dels àngels i en el sò de les trompetes dels paladins.

I vui esmentar quelcom que no per una evidència lògica, explicada, sinó per una evidència de sensació, vaig trobar en ell de divers de l'idea que m'en havia fet.

Potser jo havia pensat més que res en el *clown* (sigui dit amb el respecte que li porto). I havia trobat més que res el bisbe. Havia anat amb el gust de la capriciosa joia lírica de la qual ell ha descobert el secret.

I eixint de casa seva portava amb mi més que res el sentit de la seva profunda gravetat moral i de la seva dolor. El creia més jove, franc i segur. El trobava més experimentat i més las, més complexe, més commós i més fort. Sabia bé comes trobava en política i com no tenia tampoc les simpaties de molts de literats: massa honest i poeta per als polítics, massa polític per als poetes d'una poesia tan pura que quasi sempre acaba en el no res. I sabia el perquè, com tots els que lla dalt han volgut, combatut i construït, també ell havia fugit de la ciutat de Mammó a la vileta rural, al burg de Beaconsfield. El veia tranquil damunt la pila del treball complet. I era joiós de llampegants certeses. Però també ple de problemes i dificultats, tot pres, ocupat, xafat amb la seva vasta estàtua moral en la dificultat present del món.

I mentre tornava cap a Londres, repensant la solitud en què l'havia deixat sota una tasca enorme, amb, només, com un caballer antic, la seva dona roja i el seu gos negre, una imatge s'estenia damunt el camp obscur; aquella imatge amb la qual ell ha clos la seva *Short History of England* com un dubte líric que, transcorreguda l'hora vehement de la guerra, de veritat es reïxi a retrobar en el món l'ordre, la justícia i la vida.

La ciutat, al fons, cremava de fanals blancs, sobre les construccions anulades per la nit i sobre la multitud reclosa en el buid esquema de ferro i de pedres. I per aquell poble i per tots els pobles que vegessin en els llurs límits una guerra tan llegendària i lluminosa, que fa sentir com serà atroç la nova guerra que cadascú d'ells empen ara per tal de crear-se les seves veres formes, per tots ells em redeia amb Chesterton que, verament, en el pensament de demà, «es voldria desitjar en certs instants que l'onada de la barbàrie alemanya ens hagués esmicolat a nosaltres i als nostres exèrcits alhora, i que el món no sabés mai més res dels últims de nosaltres sinó que tots morirem per la llibertat».

EMILIO CECCHI
(T. G., trad.)

ELS LLIBRES

AJUNTAMENT DE BARCELONA
Publicacions històriques. RECULL DE DOCUMENTS I ESTUDIS. Vol. I, fasc. I. maig MCMXX—112 pàgines.

Els lectors de LA REVISTA recordaran que l'any 1917 l'Ajuntament de Barcelona aprovava un pla de reorganització de l'Arxiu Municipal, presentat per la Comissió de Cultura. Segons ell l'arxiu es destriava acertadament en dues seccions: administrativa i històrica. D'aquesta manera es descongestionava la tasca de l'arxiver, el qual havia d'atendre, fins ara, a la part antiga i al mateix temps a la

gran quantitat de documentació moderna de caràcter essencialment administratiu, útil, més que res, per als debats municipals. Era impossible, gairebé, fer bé una cosa i altra, tot i la bona voluntat de l'Arxiver i malgrat se'n puguin citar exemples com el de l'amic senyor Alfons Damians a qui tant deuen els estudis històrics de la nostra ciutat i a qui hem d'agrair facilitats i consells tots els que hem utilitzat els fons històrics municipals.

L'Arxiu Històric des d'ara està encomanat, segons el mateix pla, a una «Oficina d'Investigacions i publicacions històriques», la qual, ultra aques-

ta direcció, té al seu càrrec continuar les publicacions iniciades anys enrera.

La tasca de l'«Oficina d'I. i P. H.» que ha estat, d'ençà del primer moment, la revisió i reorganització total de la documentació històrica—que tindrà un digne estatge en la Casa de l'Ardiaca—ha transcendit de seguida al públic estudiós en ço que fa relació a les publicacions històriques del Municipi. Cal només comparar el volum XVI del «Manual de novells ardits» amb els anteriors. L'índex alfabètic que el tanca, ultra els noms de persones i de localitats, registra tota una sèrie d'indicacions de matè-

ries i és fet amb un detall i una cura com no estem gaire acostumats a veure en obres semblants (1). Es així que aquest tom es consultarà amb ben altra facilitat que els precedents, i, mercès també al seu índex, sembla com si el «Dietari», l'interès del qual minva—a gust nostre—a mesura que els fets relatats s'acosten a l'època hodierna, es llegeixi amb nova curiositat.

Altra prova de l'activitat de l'«Oficina d'I. i P. H.» és el fascicle que motiva aquesta rescensió. Veu's n'aquí el seu contingut: *Creació de l'Oficina Municipal d'Investigacions i publicacions històriques*, amb l'historial de la seva creació, projecte dels treballs d'organització de l'Arxiu Històric (bona guia per a altres Arxius semblants de què tan pròdigues són les terres catalanes) així com el de publicacions: ultra seguir les actuals s'empendran altres tals com la del «Llibre de solemnitats» o Cerimonial de coses antigues memorables (1424-1715).—*Les Publicacions històriques de l'Ajuntament de Barcelona*, que són en primer lloc el «Manual de Novells Ardits» i les «Rúbriques d'En Bruniquer». No se'n fa sols una relació seca, sinó que se'n donen detalls

(1) Precisament per tractar-se d'un Index tan complet és perquè gosem anotar el següent: Les múltiples i utilíssimes referències podrien augmentar-se encara en alguns casos. Així en la pàgina 544, a continuació de la paraula ARGENTERS, se'n podria fer una a cada un dels argenters citats en el tom, baldament ho hagin estat sols de passada, v. g. a GURRI, Esteve, etc. Pàgina 588 SASTRES. Afegir al nom d'EN PLANES, (Jaume), els de ARTIGAS, (Josep), LLAURADOR, (Eloi), etc. De manera que si a algú interessa saber quins són els argenters, sastres, etc. citats en el volum, en pugui trobar sense gaire feina els noms.—Pàgina 589. Dintre la rúbrica SENTMENAT... Ramón... bisbe, es pot fer referència al seu Edicte sobre les festes de precepte en el bisbat de Barcelona—Pàgina 541 BALLERÓ, més aviat que BALLERO: així no farà estrany de trobar les dues grafies BALLERO i VALLARO.—Pàgina 567. Lotya de la Mar. V. Llotja. Referència tal vegada supèrflua, perquè hom no cercarà pas aquest mot per Lotya; n'hi ha prou que tal grafia errada es posi (com es fa—a continuació de la veritable.

ben interessants. Així de primer relat, ultra la descripció i nom dels volums originals manuscrits, hi ha notícies del seu origen com a obra encomanada als Racionals de la ciutat, noms dels escriptors del Racional que n'eren els escriptors directament, etc. Es dona també una taula de concordàncies dels volums. ja impresos amb els manuscrits originals i (la qual cosa és de gran utilitat (una bibliografia de 51 estampacions que han estat transcrites en apèndix al final dels 16 primers toms publicats. D'aquesta manera no serà tan fàcil que passin per alt a l'historiador, ni al bibliògraf que hi trobarà un interès especial amb les 11 reproduccions d'altres tantes portades opuscles interessants sots diferents conceptes. Quant a les «Rúbriques» hi ha notícies ben curioses sobre llur redacció i sobre tot sobre N'Esteve Gilabert Bruniquer de qui prengueren nom. Altres publicacions històriques municipals són les Biografies de catalans il·lustres i de benefactors de l'ensenyament que es ressenyen amb detall. Corresponen en general a altres tants retrats de catalans que figuren en la galeria municipal. Sota la rúbrica de «Curiositats històriques» segueix una taula de 52 petites monografies o documents trets de l'Arxiu o de diverses procedències publicats en les pàgines de la «Gasetta Municipal» d'ençà de sa fundació (1914) i els quals d'altra manera podrien passar inadvertits donat el caràcter eminentment administratiu d'aquella Gasetta. «Altres Publicacions» que ha patrocinat o subvencionat l'Ajuntament són encara relatades, com també hi ha l'historial del «Premi Martorell» amb els seus concursos i el «Premi Duran i Bas».—*La Documentació del Col·legio de Mestres Serrallers, Armers i Agullers de Barcelona*. L'Arxiu Històric Municipal, d'ençà de la seva separació de l'Administratiu, ha augmentat la documentació amb noves col·leccions. N'és la més interessant, per ara, una partida de l'arxiu gremial d'aquell Col·legi, formada per un «Llibre Major» (segles xv-xvii) altra de *Privilegis i Ordinacions* (s. xvi), dues de comptes (s. xvi xvi), diversos documents en pergami i papers moderns. Els dos primers llibres esmentats són detallats i descrits minutament, se n'acompanyen dues reproduccions i es donen altres referències històriques del gremi.—*Bibliografia històrica de Barcelona*.

Tota obra que de prop o de lluny interessa especialment la història de la ciutat hi és apuntada: Llibres i també articles de revistes i àdhuc de la premsa diària són disposats per ordre alfabètic d'autors, i utilitzant segles quan es tracta de les publicacions periòdiques. Aquest registre sol ja faria del RECALL DE DOCUMENTS I ESTUDIS una publicació de consulta necessària a tot el que s'interessi per la història local de Barcelona. Es clou el fascicle amb altres notes, entre les quals hi ha un lloc de memòria en recordança de les principals personalitats d'aquí i de fora, a les quals la història de la ciutat és deutora d'alguna aportació.

Tal és, lleugerament ressenyat, el contingut del primer fascicle de la nova publicació municipal. Ella és la primera dedicada especialment a la història de la nostra estimada Barcelona i és per això que amb raó podríem dir, si no fos que repetim una frase que ha esdevingut un lloc comú, que ve a omplir un buit en la nostra història. N'hem de sentir grat a l'Ajuntament i sobretot a la Comissió de Cultura, que amb la creació de l'«Oficina d'I. i P. H.» i divisió de l'Arxiu ha demostrat interessar-se pel nostre passat. El «Recull» és dirigit per N'Augusti Duran i Sanpere, director també de l'Oficina, el qual aporta la seva experiència de reconstitució i ordenació de l'Arxiu Històric Municipal de Cervera. Ha trobat excel·lents col·laboradors en els seus auxiliars d'Oficina En Lluís G. Serrallonga i N'Antoni González.

R. D'ALÒS

CAL ESMENTAR

La tercera edició de les *Poesies* d'Angel Guimerà, en la qual trobem que manca un comentari actual que completi el de l'Ixart, potser no gaire contemporani de les lletres catalanes d'avui.

—*Vigatanisme de Balmes*, pel P. Ignasi Casanovas, S. J.

—La traducció catalana d'*El Príncep* de Machiavel, per J. Pin i Soler.

—*Josep M.ª Quadrado. Sa vida i ses obres*, per Mossèn Antoni M.ª Alcover.

—*La Medicina catalana en temps del Rei Martí*, per Josep M.ª Roca.

—La segona edició de *La Branca*, poesies de Marian Manent.

LES REVISTES

IMMODESTIA

Traduïm del *The New Statesman* n.º 376, el següent article de bona actualitat a casa nostra:

«Els cables d'Amèrica ens enteraren l'altre dia d'un sacerdot catòlic que no volgué verificar una cerimònia matrimonial per considerar la núvia vestida immodestament. En conseqüència va haver d'entornar-se'n a casa i canviar-se el vestit; després d'això li fou concedit el benefici del matrimoni

crisià. Costa informar-se d'un incident com aquest i no somriure. No obstant, aquest purità sacerdot no és una excepció entre els seus vivents.

La seva convenció de la modèstia pot presentar una lleugera diferència sobre la de l'altra gent; però en si, la convenció de la modèstia és pràcticament universal. Cada un fixa un punt, i d'ellà no passa. I tothom s'estranya (o es diverteix) si els altres no s'aturen en aquest mateix punt. Ningú es decidiria a viure un roo % en públic. Instintivament vivim en

secret una part de la nostra vida. Ens avergonyim, en determinades circumstàncies, de la mirada dels nostres companys, i fàcilment ens convencem de que això ha d'ésser. Fins imposariem als altres un decàleg de la vergonya i ens mostrariem hostils amb ells si no acceptaven els nostres mateixos principis.

D'aquí la llei de ferro de la decència. En el segle dinou era corrent trobar homes de lletres denunciant l'instint de la modèstia. Sentien que la vergonya s'havia estès massa quan una

senyora era capàs d'ofèrir un membre de pollastre per por de tonar-se uermella usant el mot «cuixa», i quan les potes de la taula, segons l'anècdota, portaven pantalons. El puritanisme que un temps condemnava fins els esposos que es besaven en públic, i que avui dia no permet a la noia que està en un convent banyar-se com els altres es banyen, ens sembla, a molts de nosaltres, que fa la vida innecessàriament dolenta—que inventa pecats on no n'hi ha. Anomenem això sensualitat, i amb justícia. Una passió excessiva per la modèstia és més aviat conseqüència d'un sentit de pecat que de puresa. Els puritans, podem acceptar-ho, eren austers, no perquè fossin fets, sinó perquè eren susceptibles de desig.

Si haguessin estat tan frígidus com estàtues, s'haurien preocupat tan poc com elles de la manera de vestir-se. Els àngels, podem estar-ne segurs, no tenen modèstia. Hi hauria molt poca modèstia si no fos pels sexes i per les temptacions que porten.

La dita que tota cosa és pura pels purs, és perfectament certa. Unicament deixa d'ésser certa a la boca dels que segueixen el culte de Peeping Tom, i volen justificar-se amb un text de l'escriptura. Els sants no s'escandalitzen tan aviat com els suburbans. Si els homes deixessin de mirar-se com objecte de desig, el mateix fóra que es vestissin com dansarines o com els Frares de Plymouth.

Tal com estan les coses, les nostres mires sobre el vestir variaran segons considerem el desig cosa admirable o reprobable.

En les religions, durant determinats períodes, l'actitud dominant ha estat absolutament hostil al desig. Han proclamat que tant per l'home com per la dona la vida ideal era la virginitat.

Era ben lògic que la gent que temen aquesta convicció, miressin el cos com el gran temptador, i creguessin que havia de tapar-se sense atractius de vanitat. No era fet per ells el cos armat d'ornaments—amb cabells, coll, pit, muneques i turmells guarnits de joies i metalls preciosos. El cos era el maniquí que es guarda a l'armari i per cap motiu podia permetre-se-li passar al guarda-roba. Era únicament matèria terrena portant, i incidentalment profanant la càrrega d'or de l'esperit immortal. Fins era malgastat el temps rentar una cosa semblant. El que tenia importància era purificar l'esperit, el cos es deixava a la seva brutícia. Molts cristians, deliberadament, s'abstenen de la neteja física com símbol del seu despreci per la carn, que és herba i com l'herba s'asseca. Per ells l'ànima i el cos estan en eterna oposició, i estimar l'un era odiar l'altre. El cos, en fi, era tan sols la trampa del dimoni per agafar l'ànima; i, naturalment, el moment més feliç de llur vida serà el moment en què se n'escapin. Els homes i dones que mirin el cos en aquest sentit no és probable que siguin entusiastes llegidors del «Femina» o del «Vogue».

No obstant, una filosofia tan extrema difícilment podia ésser general. Si ho hagués estat s'hauria anat a un ràpid extermini de la raça humana. L'home típic, fins en els pitjors temps, creu que la vida és digna de ser viscuda, i no vol creure que el cos, que és el mitjà de vida en aquest planeta, sigui

completament dolent. Reconeix, no obstant, que ha d'ésser governat amb cert ordre—que és una criatura insaciabile, sense fre i sense principis—i que subjectar-lo a les finalitats de l'esperit és el problema més difícil que pot presentar-se a un ésser humà. Creu en l'excel·lència del desig, però no d'un desig promiscuat. Nota que per ser amant es necessita selecció i delicadesa. Ell no pot explicar-s'ho en aquests termes, però la seva gelosia prova que el seu cor ho sent. El seu instint és guardar dels altres homes la dona que estima; i no li dona cap goig veure-la flirtejar amb altres o provocar-los. D'aquí la vida secreta de l'harem a l'est. Es aquest potser el grau més alt assolit per la modèstia entre els homes no sants. Probablement origina en la por que l'home tenia antigament de que la seva dona pogués ser arrossegada amb violència per un altre home. Li agrada que la dona sigui modesta com salvaguarda contra l'adducció. Li priva de sortir sense vel en el món profà. Però aquí no acaba la seva modèstia com amant. L'amor, s'ha dit, és una solitud de dos, i és instint humà el preservar aquesta solitud tan inviolable com sigui possible. Els amants procuren no bersar-se massa vivament en públic. Això potser no passi entre certes classes en alguns països del nord, però és cert en els països del sud i entre la gent delicada d'arreu. Diu que viatgers vinguts d'Itàlia consideren les carícies que públicament es permeten les parelles legalment unides d'Alemanya i els units i legalment de França en un grau màxim de repugnància, provocació i indecència. La convenció de la modèstia varia d'un país a l'altre; però la convenció en si és, com hem dit, universal. Al Japó no s'escandalitzen tant com a Anglaterra de veure una criatura nua, i en canvi es molesten molt més de veure la mateixa nuesa en una pintura. Fins en el mateix país la convenció de la modèstia varia d'una hora a l'altra. A Anglaterra un vestit que no molesta a ningú en un dinar molestaria a tothom que pugui molestar-se en un lunch. Una dona no s'atrevirà a vestir-se per anar a l'església com per anar al teatre. Per ella fins seria immodest anar a l'església sense capell. Això no pot continuar considerant-se com una convenció de modèstia, però es diu que en son principi ho era, quan es creia que el capell de la dona era un esquer als esperits del mal.

Fins ara hem parlat (ja massa potser) considerant la modèstia com una convenció imposada per la gelosia del sexe masculí. Però pot ésser que la dona sigui modesta no per una coacció externa d'aquesta mena, sinó principalment en defensa pròpia. Viu, no amb por del seu amant, sinó dels seus galants. Un dels caràcters de Meredith ha parlat de la dona com l'últim dels animals domables. La dona instintivament sap que l'home és l'animal més difícil de domar. Això no condueix a una modèstia com la d'Elena, però sí com la de Penèlope. Però la dona típica, segons manifesten autoritats en la matèria, és a l'ensems Elena i Penèlope. Iuvita els galants i al mateix temps en fuig. El seu problema és: ara atraure'ls, de seguida apartar-se'ls. Cneja indecisa entre el coqueteig i

el puritanisme. Va de l'altar de Artemis al d'Afròdita, i d'aquest a l'altre, altra vegada. No vol lligar-se com esclava ni a una dea ni a l'altra. Avui la seva manera de vestir en els països cristians és el resultat del seu compromís amb els dos cultes. Modest que permeti la provocació, provocatiu que consenti la modèstia. De vegades s'excedeix d'una part, de vegades de l'altra. Aquesta estació vestim segons l'escola d'Afròdita, extremant més i més, fins que la gent se'n molesta. L'estació següent guanya l'escola d'Artemis, fins que apareix una reacció contra un recatament massa afectat. Anatole France, en el seu *Penguin Island*, indica que és immodesta la finalitat del vestit de la dona. Aquesta és una explicació massa senzilla. Indubtablement és a la modèstia que devem l'origen del vestit, i encara que ben aviat hi hagué gent que trobà la manera d'adaptar-lo a usos immodestos, avui encara continuem vestint-nos principalment perquè som modestos. Nostres vestits—els vestits de les dones almenys—expressen admirablement la nostra posició indecisa davant els sexes. Com a raça, encara preguntem, després de mils anys, si és un benefici o una maledicció. La qüestió no es resoldrà probablement mai en aquest planeta. Uns quants doctrinaris d'ambdues parts creuran, naturalment, haver-ho resolt. Però l'home típic, l'home vulgar, no ho sabrà mai en definitiva.

Pel resultat obtingut li semblarà un dia aixecar-se com un déu, l'altre dia es trobarà una víctima disposada al sacrifici. La veritat és que el sexe, com qualsevol altre aspecte de la vida física, no és en si ni bo ni dolent. L'electricitat tant es pot qualificar de mal com de bé; pot ésser un mal absolut o un bé absolut. El sexe, com l'electricitat, pot ser una font de vida o un mitjà de destrucció d'aquesta mateixa vida. D'aquí en els llibres de religió la combinació freqüent d'un pobre concepte de la dona i un elevat ideal del matrimoni.

No és estrany que, segons les circumstàncies, l'instint de modèstia es demostrï per vies contradictòries i capgirades. És un món desigual, poblat per gent de cervells desiguals. En certes parts del món la dona s'avergonyeix de deixar-se veure la boca; en altres parts el nas; en altres el colze, i en altres el turmell.

Diu que entre els àrabs, les dones es donen menys vergonya de destapar-se la cara que de deixar veure el detrás del cap. És clar que una ortodoxa extrema de vergonya d'aquesta mena ha d'impossibilitar la fàcil comunicació social entre els sexes. Hi ha prou amb exagerar la vergonya fins un cert punt, perquè els éssers humans hagin de viure isolats com anacoretas. S'ha dit que la modèstia és l'efecte de la vergonya en l'animal que portem dins nostres. Però, destruint l'animal hi ha sempre el perill de matar també l'ésser humà. Per altra part, un cert avergonyiment de l'animal que portem sembla una necessitat indispensable a la civilització, al refinament i a la llibertat. Ningú que procedís tan atreviment com un animal seria admès a casa nostra. Hi ha hagut artistes de segon grau que s'han revoltat, alguna vegada, contra la ver-

gonya; però sense vergonya l'home també podria viure en una cort, i produiria tan poc art com si hi visqués.

Són únicament llurs batalles contra el porc el que ha fet un Shakespeare o un Beethoven. La modèstia li és encara més necessària que l'hàbit de rentar-se les mans. Es un mitjà de purificar les seves emocions, de civilitzar els seus costums. Això ho adverteix instintivament quan inquireix el dret de certs temes a ésser tractats en les arts.

L'home resulta excessivament estúpid quan és massa modest, supermodest. Però la seva estupidesa no es cura amb super-immodèstia. Si és sensat, serà modest; però no permetrà que la seva modèstia l'oprimeixi, com no permetria que l'oprimissin els vestits. Un home ha d'ésser modest sense afectació, així com ha de vestir, comodament. I una dona ha d'ésser una mica més així...

La solució de problemes d'aquesta mena, és, com pot veure's, extraordinàriament senzilla.»

CONCEPTE BIOLÒGIC DE LA LLIBERTAT.

De la Conferència que amb aquest títol donà el doctor Cardó en el Casal Català d'Olot, reproduïm els següents paràgrafs:

«CATALUNYA NACIÓ

I que Catalunya constitueix una nacionalitat natural, és encara menys discutible. Entre les nacions no reconegudes, és avui Catalunya aquella que té més accentuats els trets característics de la nacionalitat: llengua, costums jurídics, caràcter propi dels habitants.

La calamarsada revolucionària, proclamant la llibertat anàrquica dels homes i la llur igualtat i fraternitat abstractes, no volgué entre ells i l'Estat omnipotent cap organisme natural. Ella matà la Nació i la comarca i el Municipi, cuidant matar, si hagués pogut, fins la família. Els homes foren declarats lliures de rebel·lar-se contra Déu i contra la moral, però els fou llevada la llibertat d'educar-se i expressar-se en la llengua pròpia. Pogueren alçar-se contra els drets de Déu, però hagueren d'ajupir-se als d'un Estat artificial creat i sostingut per plutòcrates sense consciència, que miraren de reüll tota manifestació de dret natural, eixit del fons de la tradició i nodrit amb la saba popular. Així caigué de sa anterior influència social l'Església, reduïda a miserable feïnera de l'Estat que, després d'haver-li robat tots els béns, la recompensa amb una irrisòria paga d'esclau. Així caigué la Pàtria que veié arreconada a l'escon de la llar la seva gloriosíssima llengua, la de més antiga civilització de totes les neollatines, i privat de sos orgues naturals d'expansió el seu Dret Civil que acaba d'ésser motejat pels partidaris del *orden social* de contrari al dret natural. Així caigué la comarca, mal repartida entre províncies, i el Municipi expoliat de béns i curull de càrregues. Així, en una paraula, es procurà destruir, i en bona part s'aconseguí, aquell medi ambient natural que l'home, com tot ésser viu, necessita per assolir la seva perfecció. I el català

es troba avui amb una llengua malmesa i arreconada a la golfada de les antigalles per una altra llengua llampanant i rumbosa que no sap plegar-se al tarannà senzill i pulcre de la nostra gent. Recordeu aquells mobles vells de pagès, forts, elegants i sobris, que avui els antiquaris cerquen amb devoció, no a les grans sales de les nostres masies on han estat suplantats per un eixovar exòtic i lluent, quincalla del bon gust, sino a les golfes o a les escombreries. Heu's-aquí la imatge perfecta de la nostra llengua. Igual, enterament igual passa amb el nostre venerable Dret Civil.

Avui el català és un afàsic en el món de la cultura perquè, sense un enorme esforç personal, sempre entrebancat per l'Estat, no pot parlar polidament en cap llengua, ni pot administrar-se expeditament en cap sistema de dret civil. El català és un mutilat, un tatuat, un esclau. En la seva creixença espiritual es troba entrebancat per mil obstacles invencibles que li va tirant davant dels peus, amb maligna obstinació, un Estat enemic, nascut i alletat en les doctrines de la llibertat anàrquica. Va a la escola i el volen iniciar i dirigir per la vida amb un llenguatge ple de guturalitats gangoses que ell no entén, ni sap repetir. Va a fer capítols matrimonials o a fer testament i es troba entrebancat en una legislació complicadíssima, feta manta vegada per a complaure el cació o afavorir el nebot, que no respon al seu seny jurídic, nacional i tradicional. Va al temple per tal d'insistir-se en les Veritats eternes, i fins allí es troba que s'han pensat que la llengua oficial de l'Estat és *ipso facto* (estupenda prerrogativa) la de l'Església i li donen un Déu traduït que li frega les orelles, però al cor no hi arriba. Tot li ho serveixen estrafet, tot dissonant, tot postís. El català d'avui és un esguerrat d'esperit, un peix fora de l'aigua, un arbre carregat de flors artificials que li priven la natural transpiració i la floració espontània que en sortiria. No us expliqueu, així, que Catalunya passés tres segles i mig, gairebé quatre, sense produir un sol home eminent? És el càstig de la llibertat anàrquica: l'estroncament de les energies, la paràlització de la correntia vital. Un xic més, i seriem morts, morts com ens voldrien els d'allà... i els d'aquí que els ajuden.

LA RESTAURACIÓ DE CATALUNYA

Perquè Catalunya fou gran quan tenia possessió plena del seu esperit i ho torna a ésser ara que en reprèn poc a poc la possessió. La llibertat biològica, l'acomodació perfecta del medi ambient espiritual dels catalans a llur propi caient d'esperit, produïa fruits saborosos de ciència, i d'arts, i de santedat. Recordem, recordem: Jaume I, Muntaner, Ramón Lull, Auzies March, Raimond de Penyafort, Ramon Martí, Sabunde, Jaume Roig, Eximenis. I després, la caiguda, la pèrdua de la llibertat biològica, barata estúpidament per la llibertat del suïcidi, i l'esterilitat i l'esclavatge, i tantost, tantost, la mort.

Fins en la Natura en trobem un símil. Vosaltres sabeu que hi ha animals lletjos. Però Déu no ha fet res lleig. Qui els ha, doncs, enlletgit? Jo

us ho diré: Els ha enlletgit la domesticació. L'animal domesticat perd l'elegància nativa de les formes, l'agilitat dels moviments, de vegades la fecunditat. Recordeu el porc repugnant, i el conill estúpid i el gat llaminer. Però Déu no els féu pas així. Déu feu el sanglar esvelt i lleuger i el conill de bosc i el gat mesqué plens de vigor i elegància. La submissió a un medi ambient impropï, a una alimentació inadequada, a un resclosiment raquíctic els ha degenerat.

O catalans! També amb nosaltres s'és intentada la prova de la domesticació, i tot omplint-nos d'elogis banals, *laboriosos, sensatos, previsores*, han cuidat fer-nos perdre l'antiga vigor del nostre esperit. Ja gairebé ho resultàvem uns animals domesticats. Els catalans del XVIII, abominació de la humanitat, arribaren a llindar mateix de la degeneració definitiva. I avui també en trobem entre nosaltres, d'animals domesticats pel tirà, que li llepen les mans, que aguanten el fuet i es dediquen a espiar i denunciar les nostres nobles rebequeries. I per aquest ofici tan vil se reclamen de l'Església, i de l'ordre social i de la moralitat.

Què hi fa? Una gran causa no seria gran si no tenia l'esperó de la contradicció i de la traïdoria. Som més que ells, som més forts que ells, som més bons que ells.

La Institució de la Sang Nova que fundà el vostre Ramón de Montbrío (jo estic tot orgullós que el seu cognom sia tarragoní) personatge més real que, els de carn i ossos, per tal com és tan real com l'esperit de la Catalunya immortal, s'és estesa ja per tots els terminals de la Pàtria i sota d'ella s'aixopluguen tots els bons fills. Els insignificants senyors de Serra-Bruna van caient, sentint-se en el terrabastall de cada caiguda el dring de l'orínic, de la bossa de Judes amb que corrompien el poble. Tots cauran, i el seu sepulcre serà sense epitafi.

Però nosaltres, que tenim un esperit d'amor, som immortals, immortals com la Catalunya eterna, i tant en aquest món com en l'altre sols la immortalitat assoleix victòries definitives.»

CAL ESMENTAR

Que a Ginebra, la ciutat on és tradicional un cert cosmopolitisme de la cultura, refugi de idealistes desorbitats, on han ressonat tantes impaciències nacionalistes o revolucionàries, tantes heterodòxies i tantes noves formes del pensament, un nucli de curiosos, i desinteressats escriptors, sota el cabdillatge de Robert de Traz comença la publicació d'una *Revue de Genève* que serà fogar d'aquella tradició singular de la vila de Rousseau.

La tasca de Suïssa, país de confluència de tres grans idiomes i tres grans cultures. l'humanisme robust i auster de l'antiga vila calvinista i l'excepcionalitat del moment en què tot Europa frisa de relligar la seva perduda unitat espiritual, fa augurar el millor dels èxits a la empresa de Robert de Traz i consorts. Assenyalem les excel·lents cròniques nacionals de França i d'Itàlia en les seccions d'informació fixa i un bell assaig de Suarès en el primer fascicle aparegut.